

Vragen

In de kleuterschool Ein Bustan in Israël komen Arabische- en Joodse kinderen samen. Ook de begeleiders zijn van Arabische- en van Joodse afkomst. Zij spreken in beide talen en vieren zowel de Joodse- als de Islamitische jaarfeesten. De voorgaande Nieuwsbrieven gaven allerlei indrukken over de mensen rond dit bijzondere initiatief. In een land dat zich een "Joodse staat" noemt, is zo'n stap buitengewoon. Veel mensen volgen het project dan ook met argusogen, of juist met hoop op verandering. Ook binnen de vrijeschool beweging in Israël is Ein Bustan het enige initiatief waar beide culturen gelijkwaardig naast elkaar leven.

Natuurlijk roept dit project vragen op. Zoals deze:

"Waarom vermengen jullie de culturen die zo verschillend zijn? Je schept daarmee bij de kinderen alleen verwarring over hun identiteit. Zij kunnen toch ook op een andere manier leren om vreedzaam samen te leven? Op deze manier maak je de pedagogie ondergeschikt aan de politiek, en dat is voor kleine kinderen niet goed."

Zulke vragen zijn gerechtvaardigd en begrijpelijk. Hoe kun je daar naar kijken? Om een antwoord te vinden ga ik uit van de kinderen zelf, die de (voor-)beelden in hun omgeving diep in zich opnemen en daaraan hun persoonlijkheid opbouwen. In het bestaande schoolstelsel in Israël zijn de kinderen van beide culturen gescheiden, hoewel ze naast elkaar in dezelfde omgeving wonen. Daarover schreef Amir Shlomian, de oprichter van Ein Bustan, in eerdere Nieuwsbrieven. De kinderen leren niets over de taal en cultuur van hun buren. Integendeel, zij krijgen vijandbeelden mee.

Politiek en opvoeding

Hoe is dat zo gegroeid? Het verwarrende is dat Israël zichzelf definieert als een Joodse staat die dus op een *ethnisch* principe is gebaseerd. Maar het idee van een Joodse staat wordt gemotiveerd met beelden die uit de Joodse *religie* voortkomen (het beloofde land, het uitverkoren volk..). Op zich is het ethnische uitgangspunt verwonderlijk, omdat 95 % van de mensen die nu Joods worden genoemd uit de Kaukasus stammen. Zij zijn nakomelingen van het volk der Khazaren, dat zich in één klap uit politieke overwegingen tot de Joodse religie bekeerde in de 8e eeuw. Maar deze vraag kan natuurlijk niet los

gezien worden van de eeuwenoude spanningen tussen Joden en hun omgeving. Voor veel Joden is de ethnische vraag niet zo belangrijk. Zij beleven zich als burgers van de landen waarin ze wonen. Maar in tijden van spanningen, zoals in Rusland en nazi-Duitsland, werd het Jood-zijn ook door de omgeving benadrukt, en wel in negatieve zin. Het ethnische-nationalistische zelfbeeld van het Jodendom ontstond in Duitsland, in dezelfde tijd als - en onder invloed van - het etnisch-nationalistische zelfbeeld in Duitsland in de loop van de 19^e eeuw. Die twee zijn niet los van elkaar te zien. Vóór die tijd beleefden de Joden zichzelf als religieus-culturele gemeenschappen met heel verschillende karakters in de landen waar zij leefden.

Is er dan wel een religieuze basis voor een Joodse staat? Ook dat is de vraag. Veel Joodse gelovigen wijzen een Joodse staat juist op religieuze gronden af, omdat het Joodse volk volgens hen pas een eigen land krijgt wanneer de Messias komt. Het is hen daarom verboden om een land met geweld in te nemen.

De meeste Joodse bewoners van Israël zijn bovendien *atheïst*. De zionistische beweging die sinds de late 19e eeuw streefde naar een Joodse staat in Israël heeft een seculier karakter. De scheiding tussen de twee culturen in Israël heeft dus in de eerste plaats een politieke achtergrond, en

geen religieuze, ook al worden er religieuze beelden voor deze politiek gebruikt. Zou je je niet door de politiek laten leiden, zoals de vraagsteller bepleit, dan zou je dus niet mee moeten doen aan de scheiding van culturen en de ongelijke rechten op grond van een etnisch uitgangspunt. In een gemengde samenleving zouden de scholen juist moeten aansluiten bij de realiteit en gemengd en open onderwijs geven. Het is juist *de gescheiden opvoeding*, die de

scholen door de politiek wordt opgedrongen. De vraag is, of de kinderen daarmee gebaat zijn? Dat is de omgekeerde vraag als boven werd geciteerd.

En de kinderen?

Kinderen groeien op in een omgeving met gemengde culturen en moeten daarin hun eigen weg vinden. Wanneer kinderen van de verschillende culturen gemengd naar school gaan, treffen zij de realiteit aan die zij ook buiten de school om zich heen zien. Zij leren elkaar te begrijpen, elkaars taal te spreken, en elkaar te respecteren. Het anders-zijn wordt normaal. Zie daarover ook het artikel '*Natuur-reservaat*' van Amir Shomian in deze Nieuwsbrief. Gemengd onderwijs neemt veel van de druk weg die ontstaat wanneer mensen als vreemden naast elkaar leven. Kinderen op die weg te begeleiden is de natuurlijke opgave van de pedagoog. Het is hier de politiek die de spanning, vervreemding en ongelijkwaardigheid schept en in stand houdt. De pedagogie kan als vredespedagogie helpen die sociale misstand te genezen.

Her-verbinden

Een ander aspect dat de vraagsteller indirect aanraakte, is dat van de religie. Het woord religie betekent letterlijk: her-verbinden, herstellen van de verbinding met de geestelijke wereld die verloren is gegaan in het bewustzijn van velen. De religies geven vormen en rituelen om die verbinding te verzorgen. Maar wat we vaak zien is dat religie mensen scheidt. In voor-christelijke tijden ging men een verbinding aan met goden die aan een bepaald volk, cultuur of tijdperk gebonden waren. Daardoor ontwikkelde zich de veelheid van culturen, religies, gebruiken en tradities. De voorschriften om je aan die tradities te houden waren streng, het was verboden om je in te laten met de tradities van andere culturen.

Er zijn echter ook universele perspectieven in de godsdiensten, waarin geen onderscheid wordt gemaakt tussen volken of rassen. Die perspectieven zijn gericht op het menszijn en de mensheid. Het Christendom, het Buddhisme, de Islam zijn in principe niet aan een bepaald volk of land gebonden. Hoewel de Joodse religie wel een verbinding heeft met een bepaald volk, zijn ook daarin universele uitgangspunten en inzichten te vinden, zoals bijvoorbeeld het scheppingsverhaal, de tien geboden en de "menselijke maten" van de tempel.

Hoe ga je als mens, als ouder in deze tijd met religie om? Een belangrijk verschil met vroegere tijden is dat men keuzes moet maken op basis van eigen inzichten. In iedere georganiseerde religie zijn bepaalde gebruiken en rituelen die aan een culturele kring zijn gebonden, en die je misschien meekreeg doordat je in die omgeving werd geboren. Maar religie kan ook tot een verbinding leiden met de geestelijke werkelijkheid die in principe voor ieder mens toegankelijk is.

Leg je de nadruk op de uiterlijke gebruiken, op datgene wat je van andere mensen scheidt, dan zul je niet kiezen voor een kleuterschool als Ein Bustan. Vanuit dat perspectief is de kritiek die de vraagsteller gaf ten dele gerechtvaardigd. Wanneer je je identificeert met de groep waartoe je behoort, heeft hij gelijk. De pedagogische vraag is dan wel, of een opgroeiend kind daar dan geen last van heeft? De sociale realiteit van gesloten religieuze kringen laat zien, dat jonge mensen juist dáár grote problemen hebben om hun eigen identiteit te vinden, en die later vaak met veel pijn en drama moeten zoeken.

Zoek je naar een levende verhouding tot de geestelijke werkelijkheid, dan vindt je daarin ook de ander, alleen al vanwege het feit dat ieder mens in zijn kern een geestelijk wezen is. Verbindt je je identiteit met je menszijn als zodanig, dan gaat de kritiek van de vraagsteller niet op. Want je kunt de rijkdom van je eigen menszijn pas ervaren wanneer je de veelheid van menselijke verschijningsvormen ermee kunt omsluiten. In die zin is de ontmoeting met anderen juist een hulp om je identiteit als mens te vinden. Ont-moeting wordt religie: her-verbinden van wat gescheiden was.